

Mustafa Güler *

HALİLÜRRAHMAN'IN DURA KÖYÜNDE 1863 YILINDA YAŞANAN BİR AŞAYİŞ MESELESİ

Öz: Filistin'deki kutsal şehirlerin çevresinde yer alan köylerin temel geçim kaynağı büyük oranda ekili tarıma ve hayvancılığı dayanmaktaydı. Bu bölgede kazalara veya sancaklara uzak veya yakın olsun köylerin taşra yönetimi ve devlet merkezi ile olan ilişkilerini Şeyhül'l-Karye denilen köy şeyhleri düzenlerdi. Yani Osmanlı merkezi yönetimi ve Filistin'deki taşra idarecileri vergilerin toplanması başta olmak üzere, asker celbi ve olabilecek asayiş olayları gibi hususlarda bu kişileri muhatap alırlardı. Aynı zamanda köylerdeki asayiş ve sosyal nizamdan da bu kişiler sorumlu tutulurdu. Köy şeyhlerinin bilinen bu özelliklerinden dolayı üzerlerine yüklenen vazifeleri yapıp yapmadıkları, vergileri zamanında toplayıp muhassıllara teslim edip etmedikleri ve en mühimi köyde güvenliği sağlayıp sağlayamadıkları titizlikle takip edilirdi. Meydana gelen olumsuz durumlarda varsa köydeki bir başka ailenin şeyhi köy şeyhi atanırdı. Bu çalışmada E-Halil kazasına yakın bir bölgede bulunan Dura köyünde yaşayan iki gurup arasında uzun zamandır var olan şeyhlik çatışmasının 1863 yılındaki sebepleri, gelişimi ve sonuçları ele alınmıştır. Konu işlenirken İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivinde sadece bu hadiseye mahsus oluşturulan dosyadaki belgeler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Asayiş, Kutsal Şehirler, Halilürrahman, Dura Köyü

A PUBLIC SECURITY ISSUE OCCURRING IN 1863

IN DURA VILLAGE OF AL-HALIL (HEBRON)

Abstract: The means of living of the villages taking place around the Holy Cities in Palestine were mainly based agriculture and animal husbandry. Called as "Şeyhül'l-Karye" by the settled public in the villages, the sheikhs of the villages regulated the relationships of the

* Prof. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarih Bölümü, mustafaguler4308@gmail.com

villages in this area with the provincial government and centre of the state. Namely, the Ottoman centralized administration and the rural administrators in Palestine held this people responsible on such issues as tax collection. At the same time, these people were also held responsible for the public security and social order in villages. Due to these responsibilities of the sheikhs of the villages, it was followed meticulously whether they fulfilled their duties, whether they collected the taxes at the right time and submitted them to the tax collectors, and most importantly, whether they maintained security. If adverse developments took place, On the negative situations occurring, another sheikh from a different family (if available) was appointed as the sheikh of the village. The present study addresses the reasons, development, and conclusions of a conflict over sheikdom that broke out in 1863 between two groups living in Dura. Forth he study Ottoman Archives of Prime Ministry in Istanbul were used.

Key Words: Palestine, Public Order, Holy Cities, el-Halil, Hebron, Dura village

Giriş

XIX. Yüzyılda Filistin Köylerinde Asayiş

Filistin'deki kutsal şehirler olan el-Halil ve Kudüs'ün yakın taşrası dâhil bütün köylerinin büyük oranda tarım ile geçindikleri bilinmektedir.¹ Keza bu köylerde demografik ve sosyal nizam kendi içindeki dinamiklerle sağlanırdı. Yani herhangi bir köyde yaşayan insanların çoğu büyük oranda aynı aileden veya iki farklı aileden olduklarından Osmanlı Devleti hem asayiş hem de vergi toplanması gibi hususlarda köylerde önemli otoriteye sahip aile veya aşiret yapılanmasını esas almıştır. Yani köylerdeki gerek asayişin sağlanması, gerek de verginin toplanması için ailenin yaşça ve itibarca büyüğü olarak kabul edilen *Şeyhü'l Karye* denilen kişilerle muhatap olunmuştur.² Aynı durum Arap şehirlerinde *Şeyhü'l Mahalle*³ denilen

¹ Bölgenin tarımsal potansiyeli için bkz. Yehuda Karmon, "Changes in The Urban Geograpy of Hebron During The Nineteenth Centruy", içinde *Studies on Palestine During Ottoman Period*, ed. Moshe Maoz (Jerusalem, 1975), 76.

²Orhan Hülagu, "Osmanlının Son Döneminde Filistin'in İktisadi ve İctimai Durumuna Bakış," *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi(OTAM)*, 9, Ankara (1998): 514; James Reilly, "The Peasantry of Late Ottoman Palestine", *Journal of Paletine Studies*, 10/4 California (Summer 1981): 92; Amy Singer, *Kadılar Kullar Kudüslü Köylüler*, (çev. Sema Bulutsuz,) (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay, 1994) 42

³ Hasan Hüseyin Güneş, *XVI. Asırda Kudüs'te Meğâribe Mahallesi ve Cemaati*, (Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 2014), 129-130.

kişiler için de mevzu bahistir. Ele alacağımız konunun esas aktörleri ve olayın temel sebebi bir köyün şeyhliği olduğundan bu konu aşağıda kısaca Dura köyünün coğrafi ve demografik özelliğinde bahsedilecektir.

Dura Köyü ve Demografisi

El-Halil şehrinin 11 km güneybatısında yer alan Dura Köyü Filistin'in kadim yerleşim yerlerinden biridir. Üzüm ve hurma ziraatı oldukça yaygın olması nedeniyle köyün tarımsal gelirleri oldukça yüksektir.

Köyde yaşayanların bir kısmı Kahtânîlerin⁴ Cüzam bin Addiyy kolundan Âl-i Amr ailesine mensuptur.⁵ Bu aile Dura'ya Kerak civarından gelmiştir.⁶ Kabilenin şeyhleri Osmanlı Devleti'nde Ayanlar çağı denilen dönemde 100 yıla yakın el-Halil ve çevresinde bir bölgenin ileri gelenleri olarak hüküm sürmüşlerdir. Kabilenin XIX. yüzyılın başlarında şeyhliğini yapan Abdurrahman bin İsa, Mehmed Ali Paşa'nın hâkimiyetinden sonra görevinden alınmıştır. 1840'da Osmanlı yönetiminin Mısır ve Kudüs'te yeniden hâkimiyet tesis etmesiyle Abdurrahman bin İsa, Kudüs Mutasarrıfı Kıbrıslı Mehmed Paşa ile anlaşarak eski görevine dönmüştür.⁷ Abdurrahman bin İsa bu vazifesini 1845'e kadar sürdürmüş, kendinden sonra oğulları aynı vazifeyi yüklenmişlerdir. 1859 yılında artık Beyt İsa olarak adlandırılan bu topluluk el-Halil'i kuşatıp 17 kişinin ölümüne sebep olmuş, hatta isyanı bastırmak için Kudüs'ten sevk edilen askerle de savaşmışlardır. Kudüs mutasarrıflığının askeri gücü karşısında daha fazla direnememişler ve tevkif edilmişlerdir. Taşkınlıkları ve askere karşı koymaları neticesinde bu tarihten sonra Beyt İsa olarak adlandırılan bu grup Dura'dan ve el-Halil'den çıkarılmıştır.⁸ 17 kişinin ölümüne sebep olmaları suçlamasıyla yapılan yargılama sonucunda

⁴ Arap toplumunun iki ana kolundan biri olan Kahtaniler ile alakalı bkz: Mustafa Fayda, "Kahtân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 24, (İstanbul 2001: 201-202.

⁵ James Reilly, "The Peasantry", 92.

⁶ Mustafa Murad Debbağ, *Mevsuatü Biladüna Filistin*, 5, (Kudüs 2000): 189.

⁷ Yehuda Karmon, "Changes", 82.

⁸ Debbağ, *Mevsuatü*, 189-190.

cemaatin şeyhi İsmail, babası Abdurrahman ve amcası Selâme Rodos'a sürgüne gönderilmiştir.⁹ Âl-i Amr'dan başka köyde Arcan adıyla bir topluluk daha yaşamakta olup, Âl-i Amr'ın büyük bir kısmının köyden çıkarılmasıyla şeyhlik bu aileye geçmiştir. Köy halen Batı Şeria'da Filistin yönetimi altındadır. Köyde yaşayanların tamamı Araplardan oluşmakta olup 2007 yılındaki nüfusu 22.185'tir.¹⁰

Dura Yönetimi İçin Çatışan İki Aile: Arcan ve Âl-i Amr

Dönemin belgelerinde Âl-i Amr kabilesinin alt kolu olarak zikredilen Beyt İsa'nın Dura'dan çıkarılması ve önde gelenlerinden üç kişinin sürgüne gönderilmesinin ardından zikredilen cemaatin büyük bir kısmı Dura'nın ve el-Halil'in dışına çıkarılmış, olaylara karışmayanlar ise yine Dura ve diğer köylerde yaşamaya devam etmişlerdir. 1859'daki sürgünden sonra köyün şeyhliği, Kudüs Mutasarrıflığı tarafından Arcan kabilesinden Şeyh Yunus Duri'ye verilmiştir.

Yaklaşık dört yıl el-Halil dışındaki dağlık arazide, Yata, Sumu', Benî Na'im gibi köylerde ve daha çok da urban (bedevi) kabileleri ile beraber meskûn olmayan mahallerde yaşayan Beyt İsa Cemaati 15 Zilkâde 1279 /4 Mayıs 1863 günü eskiden ikamet ettikleri Dura köyüne yeniden girmek ve şeyhliği ele geçirmek istemişlerdir.

Cemaatin ileri gelenlerinden Ahmed İsa anılan günde *ehl ve iyâliyle silahlı olarak* köye gelmiş ve yasak olmasına rağmen köyün şeyhliğini ele geçirmek istemiştir. Bu teşebbüs üzerine Şeyh Yunus ve adamları onları engellemişler ve köyden çıkarmaya çalışmışlardır. İki aile arasında meydana gelen çatışmada Şeyh Yunus ve Ahmed İsa ailesinden de 3'er kişi yaralanmış ve Ahmed ise ailesiyle birlikte köy dışına çıkarılmıştır.¹¹ Ahmed İsa'nın ailesi ile birlikte köye girmek istemesi ilk etapta masumane bir tavır olarak görülse de, Şeyh Yunus'un şiddetle karşı koymasından ve hatta böyle bir teşebbüse

⁹ İ. MVL 492, 22279/10.

¹⁰ http://www.palestineremembered.com/GeoPoints/Dura_982/ar/index.html.

¹¹ İ. MVL 492, 22279/15.

hazırlıklı olmasından dolayı İsa'nın bir süredir Dura ve çevresinde dolaştığı bilgisini önceden aldığı sonucuna varabiliriz.

Yukarıdaki hadisenin vukuundan bir gün sonra yani 16 Zilkâde 1279/5 Mayıs 1863 Pazartesi günü hadisenin temelini oluşturan çatışmalar gerçekleşmiştir. Anılan günde amcası ve ailesinin Dura köyü dışına çıkarıldığını, bir kısım yaralanmaların olduğunu öğrenen Şeyh Ahmed'in yeğeni İsmail bin Abdurrahman ve İsmail'in Amcası ve Şeyh Ahmed'in diğer yeğeni İbrahim bin İsa çevrede eşkıyalığa yatkın olarak bildikleri Sumu', Yata, Si'îr, Benî Na'îm köylerinden piyade ve atlı 500 kişi toplamışlardır.¹²

Meselenin devamına geçmeden önce hemen birkaç noktaya dikkat çekmek istiyoruz: Birincisi, köye ailesi ile gelen Şeyh Ahmed köy civarında ya urban ile ya da başka bir köyde yaşamakta olup kanaatimizce ertesi gün 500 civarında silahlı insanla köye taarruz eden yeğenleri ve diğer akrabaları ile yakın irtibatlıdır. Hem köyün tepkisini ölçmek hem de silahlı unsurlarını mahiyetini öğrenmek maksadıyla öncü olarak gönderilmiş olabilir. İkincisi ise aralarında çok yakın irtibat olmalıdır. Gün içinde biten bir çatışmanın çok hızlı bir şekilde ailenin diğer üyelerine ulaşması, onların da bir gün geçmeden 500 kişilik bir topluluğu bir araya getirmeleri akla Beyt İsa'nın böyle bir harekete uzun süredir hazırlandığını getirmektedir. Bir başka dikkat çeken husus da Arcan veya Şeyh Yunus'un her zaman böyle bir saldırıyı beklediği ve ona göre tedbir aldığıdır.

İkinci Gün: Ölümler ve Askeri Birliklerin Müdahalesi

16 Zilkâde 1279/5 Mayıs 1863 Pazartesi günü, bir gün evvel köyden çıkarılan Şeyh Ahmed ve yeğenleri, başında ailenin diğer üyeleri ve çevre köylerden toplanan 500 kişilik süvari ve piyade gücü ile köye tekrar hücum etmişlerdir. Böyle bir saldırıya hazırlıklı olduğu anlaşılan Şeyh Yunus da sayısı belgelerde zikredilmeyen miktardaki kuvveti ile bu hücumu karşı koymuş ve iki topluluk muhtemelen önce köyün dışında sonra da köyün içinde çatışmaya başlamıştır. Çatışma

¹² İ.MVL, 492, 22279/10.

sonucunda savaşa oldukça hazırlıklı olan iki taraftan biri kadın, 7 kişi ölmüştür.

Çatışmalar devam ederken Halilurrahman'daki Osmanlı yerel yönetimi meseleyi öğrenmiş ve süratle Dura köyüne asker sevk etmiştir. Hemen olaya müdahale eden el-Halil zaptiyesi çatışmanın fitilini ateşleyen 23 kişiyi öncelikli olarak tutuklatıp şehre sevk etmiştir. Kudüs Mutasarrıflığı da olayı duyduktan sonra hemen bir teftiş heyeti ve inceleme komisyonu kurmuştur.

Komisyon'un Faaliyeti ve Raporu

Olaydan iki gün sonra yaşanan ölümlü çatışma hadisesini detaylı inceleyip sonucunda rapor hazırlamakla görevli komisyondan bir kişi Dura'ya intikal etmiş ve tetkike başlamıştır. Çatışmanın tarihi aynı zamanda yeni Kudüs Mutasarrıfı Muhammed Hurşit Paşa'nın göreve başlamasından iki gün öncesine rast gelmektedir. Yeni mutasarrıf Hurşit Paşa, meselenin tetkikinden sonra başta Sayda Valiliği olmak üzere Adliye Nezareti, sadrazamlık makamı ve bizzat sultana yazdığı takrirlerinde meselenin gelişiminin en ince detayına kadar tafsil etmiştir.

Kudüs Mutasarrıfının yazdığına göre meseleyi araştırmakla görevli komisyonun üyeleri, Kudüs nizamiye askeri zabitlerinden Kolağası Hüseyin Efendi, Kudüs Tetkik Meclisi müdürlüğünden Numan Efendi, Kudüs Meclis-i Kebir üyelerinden Derviş Efendi İbrahim Efendi, Kudüs Temyiz dairesinden Ahmed Efendi olup, bu kişilerden meseleye ilk el koyanın Halilurrahman zabitlerinin kolağası olan Hüseyin Efendi'dir. Çünkü neredeyse olayın ilk anlarında meseleye vakıf olmuş ve hem çatışmayı bastırmış hem de ilk tutuklamalar ile hapisleri gerçekleştirmiştir. Olayın hızlıca bastırılması ve akabinde diğer adli işlemlerin yürütülmesinde el-Halil kaymakamı Ali Bey de aktif olarak rol almıştır. Hemen çalışmaya başlayan komisyon, Osmanlı taşrasında köye girmeleri yasaklanan Beyt İsa'dan bir grubun Dura köyünün dedelerinden kendilerine kaldığını ve burada yaşamalarının en tabii hakları olduğu iddiasıyla köye girdiklerini, ancak köyün şeyhi Yunus'un öncelikle meseleyi kendilerine anlattığını ve köyde yaşamalarının devlet tarafından

yasaklandığını bildirdiğini not etmiştir. Bu muhavere üzerine Ahmed bin İsa köyden gönüllü çıkmayı reddettiği gibi Şeyh Yunus ve çevresindekilerin köyü terk etmelerini istemiştir. Tarafların iddialarında ısrarcı olması neticesinde iki taraf çatışmaya başlamış ve çatışma sonunda her iki taraftan üçer kişi yaralanmış gün sonunda taraflar geri çekilmiştir¹³.

Aslında, olay daha gerçekleşmeden meseleden el-Halil kazası müdürünün haberi olmuş ve Şeyh Yunus ile Ahmed bin İsa'ya birer yazı yazıp gerginliğin halli için el-Halil'e davet etmiştir. Davete icabet etmeyi düşünen Ahmed bin İsa ise muhtemelen yakınlarından aldığı destek ve cesaretle müdürün davetine icabet etmek yerine ilk gün ailesi ile birlikte köye çatışarak girmeyi planlamıştır.¹⁴ Bu ifadeden, hem gerginlikten hem de Ahmed İsa'nın faaliyetlerini tamamından el-Halil'deki yerel yöneticilerin haberdar oldukları ortaya çıkmaktadır. Meydana gelen küçük çaplı çatışmadan mezkûr davete Şeyh Yunus'un da icabet etmediği anlaşılmaktadır. Çünkü tahkikat sonunda o da geçici sürgün cezası almıştır.

Burada hemen belirtelim ki Osmanlı Devleti'nin cezalandırma yöntemi olarak en fazla uyguladığı yollardan biri sürgündür. Anadolu'dan sürgünler daha çok Suriye'ye ve Fizan'a yapılırken Arap coğrafyası söz konusu olduğunda devletin tercihi Balkanlar ve Ege adaları idi. Ancak sürgünlerin süresi uzun olduğunda bir kısım cezalılar yaşadıkları yere dönemeseler bile Arap coğrafyasında mevcut olan urban kabilelerine sığınarlardı. Bu meselede de aynı durum meydana gelmiş ve daha önce sürgün edilen Âl-i Amr'dan Abdurrahman urbanın içine sığınarak kendi kabilesi ile yakın irtibata geçmiştir.¹⁵ Meselenin daha da alevlendiği ikinci gün Halilürrahman kaza idaresi 20 kişilik bir askeri kuvveti başlarında Kara Bayraktar oğlu Mahmud Ağa olduğu halde köye sevk etmiş ve askerler iki topluluğun arasına girerek çatışmaya son vermiştir.

¹³İ.MVL, 492, 22279/11

¹⁴ İ.MVL, 492, 22279/10

¹⁵ İ.MVL, 492, 22279/10

Neden Bu Tarihi Seçtiler?

Dura köyünden ele aldığımız olayın vukuundan dört sene önce sürülen Âl-i Amr kabilesinin mensupları köyün şeyhliğini yeniden elde etmek amacıyla neden 15 Zilkâde 1279/ 5 Mayıs 1863 tarihini seçmişlerdi? Bu husus Gurre-i Muharrem 1280/18 Haziran 1263 tarihinde Kudüs Mutasarrıfı Muhammed Hurşid Paşa'nın, Sayda Valisi'ne yazdığı takrirden açıkça anlaşılmaktadır. Takrire göre Hurşid Paşa, yukarıdaki tarihten iki gün sonra yani 17 Zilkâde 1279/7 Mayıs 1863 tarihinde Kudüs'e ulaşıp yeni görevine başlamıştır. Bu durumda Beyt İsa cemaati Kudüs içinden veya Halilurrahman'dan, mutasarrıf değişikliğine dair anlık bilgi alıyor olmalıdır. XIX. yüzyılın ikinci yarısı düşünüldüğünde sadece büyük merkezler ile yapılan telgraf haberleşmesinin hızı oldukça dikkat çekicidir. Çünkü görevi biten önceki mutasarrıf Süreyya Paşa'nın Kudüs'ten ayrıldığı, sonraki mutasarrıfın halen göreve başlamadığı bilgisinin el-Halil ve çevresinde urban arasında yaşayan köylerinden sürülmüş bir topluluğa hızlı bir şekilde ulaşması, hem mutasarrıflık içinde hem de el-Halil'de sağlam haber kaynakları olduğunu göstermektedir. Ayrıca el-Halil ve çevresinden 500 kişilik atlı ve piyade silahlı adam toplayabilmeleri, mutasarrıf değişikliği sırasında önceki mutasarrıfın erken gideceğini ve yenisinin de Kudüs'e geç ulaşacağını çok önceden haber aldıklarını göstermektedir.

Hareketin Sonlandırılması Tevkif ve Cezalar

Beyt İsa cemaatinin giriştiği isyan ve işgal teşebbüsü çok hızlı bir şekilde bastırılmış görünmektedir. Ancak burada cevaplandırılması gereken mühim soru, Beyt İsa'nın topladığı 500 kişilik silahlı gruba el-Halil zaptiye idaresinin ilk etapta 20 kişilik bir askeri güçle nasıl engel olabildiğidir. Hatta hususiyle bu topluluğun içinde urban kabilelerinden de kişilerin bulunduğu düşünülürse isyan teşebbüsünün nasıl çok kolay sonladığına dair soru işareti büyümektedir. Burada akla gelen ilk ihtimal Beyt İsa cemaatinin zaptiye ile savaşmayı göze alamamış olmalarıdır. Ancak onların içinde sürgün edilmelerine rağmen Rodos'tan kaçanlar ve muhtemelen arananlar olduğu düşünülürse bu ihtimalin doğruluğu biraz

azalmaktadır. Akla gelen bir diğer ihtimal Dura'da meskûn olan Şeyh Yunus ve taraftarlarının da silahlı ve sayılarının her ne kadar sayıları 500'e ulaşmasa da zaptiye ile birlikte oldukça güçlenmiş olmalarıdır. Son ihtimal ise el-Halil kaza idaresinin olayların büyümesi durumunda Kudüs Mutasarrıflığı aracılığıyla daha büyük askeri güç sevk edeceğini bilmeleridir.

Karmaşanın ikinci günü Dura'ya ulaşan el-Halil zaptiyesi her iki taraftan aşağıda isimleri ve künyeleri yazılı 23 kişiyi tutuklayarak vakit geçirmeden mahkeme edilmek üzere Kudüs'e sevk etmişlerdir. Bunlardan bir kişi olaylarda dahil olmadığı tespitiyle mahkemeye çıkarılmadan serbest bırakılmış 22 kişi ise idamdan başlayarak değişik cezalara çarptırılmıştır.

Rodos'ta sürgün Abdurrahman'ın oğlu İsmail bin İsa Amr

İsmail'in Amcası İbrahim

İsmail'in diğer amcası Mahmud

İsmail'in diğer amcası Ahmed

İsmail'in diğer amcası Hüseyin

Tutuklanıp Kudüs'e Sevk edilen Beyt İsa Cemaati Mensupları¹⁶

Meselenin asıl müsebbibi olan Beyt İsa'dan beş kişinin tevkif edilmiş olması oldukça calib-i dikkattir. Kanaatimizce tevkif edilenler yapılan tahkikat necisinde sadece öldürme olayına karışanlar veya olayı başlatanlar olmalıdır. Aksi halde yukarıda ve belgelerde zikredilen 500 kişilik grup içinde tutuklananlar arasında İsa'dan sadece beş kişinin olması akla değişik ihtimalleri getirmektedir.

Dura köyü şeyhi Yunus	Beni Na'îm Köyünden Mehmed bin Mecid
Dura ahalisinden Halil Ebu Zeynel	Beni Na'îm Köyünden Mehmed bin Err'îys

¹⁶ İ.MVL, 492/22279-1

Dura ahalisinden İbrahim er-Rucûb	Si'îr köyünden Halil bin Ebu'l-Leys
Dura ahalisinden Zayid el-Haribat	Abdülkadir bin Ebu Katuf ¹⁷
Âl-i Amr'dan Dura ahalisinden Muhammed bin Ahmed	Si'îr Köyünden Halil bin Accac
Âl-i Amr'dan Ahmed el-Hac	Si'îr Köyünden Süleyman ibn Ebu Habba
Sumu'dan Muhammed bin Ahmed	Dura Köyünden Mutafta bin Res
Sumu'dan Hüseyin bin Amure	Dura köyünden Halil bin Nemura
Yata Köyünden Abdi Rabbih bin Ebu Bâ'ûs	Dura köyünden Hacce
Tahliye edilen	1
Tutuklu	17
Toplam	18
Genel Toplam	22

Tutuklanan Diğer Kişiler¹⁸

İkinci listede dikkat çeken en mühim isim devlet ve mutasarrıflık tarafından atanmış olan köyün şeyhi Yunus Ed-Duri'dir. İlk bakışta saldırıya uğrayan taraf olarak görülen Şeyh Yunus'un tevkif ve ardından muvakkat süreyle sürgün edilmesinin sebebi açık olarak zikredilmese de ilk çatışmadan hemen önce el-Halil kaza müdürünün her iki tarafı da yanına çağırması ve Beyt İsa şeyhi Ahmed gibi Şeyh Yunus'un da bu davete uymamasıdır.¹⁹ Şeyh Yunus dışında köyde yaşayıp Beyt İsa'ya karşı savunma yaptığı düşünülen beş Duralının da yakalanma sebebi ya doğrudan ölümlerden sorumlu tutulmaları ya da Şeyh Yunus gibi davete icabet etmemeleridir.

¹⁷ (Medhali olduğundan tahkik etmekle sebebiyle tahliye olundu) İ.MVL, 492/22279-1

¹⁸ İ.MVL, 492/22279-1

¹⁹ İ.MVL, 492/22279, 2, 10,15

Listede Dura'da yaşayıp Âl-i Amr olarak nispet edilen iki kişi, kanaatimizce köyde bulunup dışarıdan gelen akrabalarına yardım etmişlerdi. Araplar arasındaki aile bağları ve kabile anlayışı dikkate alındığında belki de Ahmed İsa ve ailesini bu kişiler Dura'ya davet etmişti. Tutuklananlardan sekizi ise Dura'nın çevre köylerinden olup bunlar ikinci gün Âl-i Amr'a katılarak köye saldıranların ileri gelenleri veya şahit ifadelerinden katli yaptıkları tespit edilenler olmalıdır. Hemen belirtelim ki tutuklanan toplam 23 kişiden sadece bir tanesi mahkemede olayda dahil olmadığı anlaşılmaması üzerine tahliye edilmiştir. Diğerleri kısa süreli sürgünden idama kadar değişik cezalara çarptırılmışlardır. Buna göre Kudüs mahkemesi aşağıdaki cezaları vermiştir:

1-İdam cezası verilenler: Yargılama sonucunda Osmanlı Ceza kanununu 56. maddesi ve 2. fıkrası icabı²⁰ Âl-i Amr'dan Şeyh Ahmed ile beraber 3 kişiye idam cezası verilmiştir. Bunlar ile alakalı husus mahkeme heyetince şöyle açıklanmıştır: Âl-i Amr'dan İsmail ve İbrahim birinci günkü çatışmanın ardından iki taraf çekildikten sonra, ertesi günü silahlı olarak öldürmek kastıyla köye saldırmış olduklarından hemen idam edilmeleri istenmiştir.²¹ İdamlar 20 Cemâziyelâhîr 1280/ 2 Aralık 1863 tarihinde Kıbrıs'ta üç kapılı denemelerde gerçekleşmiştir²².

2- Bir daha Şam bölgesine ayak basmamak üzere sürgün edilip Beyrut Limanı'na ve oradan da Kıbrıs'a sevk edilen Beyt İsa'dan 5 kişi şunlardır: İsmail bin Abdurrahman Amr, İbrahim bin İsa, Mahmud bin İsa, Ahmed bin İsa, Hüseyin bin İsa.

3-Dura'ya saldırıp belli bir süre sürgüne gönderilerek aynı zamanda kürek mahkûmiyeti verilmiştir. Bu iki idamdan sonra en ağır ikinci ceza olup 10 yıl Kıbrıs sürgünü ve kürek mahkûmiyetidir. Bu

²⁰ 56. Madde: Kim ki, Osmanlı devletinde birinin aleyhine silahlanıp mukâteleye teşebbüs ya da gasb veya tahrip, katl efâ'lini yaparsa ya da teşebbüs ederse idam edilmesi, 57. Madde "böyle bir fiil bir eşkıya grubu ile yapılırsa hepsi idam olunur, diğerleri ise değişik cezalarla cezalandırılır.

²¹ MVL, 492/22279,10

²² MVL 769/56,3- 4

cezaya çarptırılanlar ise hem bu hadiseden hem de daha evvelki eşkıyalık faaliyetlerinden hüküm giyen Sumu' köyünden Hüseyin Acce, Yata köyünden Abdi Rabbih Ebu Bâ'ûs, Duralı Ebu Amr şeyhlerinden Mustafa Res ve Dura'dan Hacce isimli şahıslardır.

Kıbrıs'ta sürgün cezası çekeceklerin yazıları Evâhir-i Rebûlâhir 1280/13 Ekim 1863 tarihinde Kıbrıs Mutasarrıfı Hızır Bey'e bildirilmiş olup Şeyh Yunus'un anılan tarihten itibaren bir yıl orada kalacağı, bir yılın dolmasıyla el-Halil'e geri gönderileceği bildirilmiştir.²³ Aynı belgede daha önce haklarında yeterli delil olmadığından cezaları açıklanmayan Mahmud ve Hüseyin isimli iki kişiye de Kıbrıs'ta süresiz sürgün cezası verildiği belirtilmiş, mutasarrıfın bunları da takip etmesi istenmiştir.²⁴

Dura vakasına karışanlardan bir kısmı ise önce firar edip daha sonra zabıtlar tarafından yapılan sıkı takip sonucu yakalanmıştır. Sonradan yakalanan şahıslar da yeniden yargılanmadan suçları sabit olduğundan Kıbrıs'a sürgün edilmişlerdir.²⁵

Sonuç

Filistin köylerinde veya urban kabilelerinin yaşadığı yerlerde sıkça yaşanan olaylardan biri olan 1863 yılında, Dura'daki iki ailenin köyün şeyhliği için giriştiği bu mücadele, her ne kadar sıradan gibi görünse de belli özgünlükler taşımaktadır. Öncelikle Dura vakasında Halilürrahman zaptiyesinin olaya müdahalesi ve Kudüs mahkemesi ile rapor heyetinin çalışmaları halkta büyük memnuniyet uyandırmıştır. Çünkü bu hadise sonunda Halilürrahman çevresinde eşkıyalık yapan önde gelen kişiler çok hızlı bir şekilde tutuklanarak sürgün veya idam edilmişlerdir. Aynı zamanda bu cezaların caydırıcılığı olduğu gerçeğini ifade etmek gerekir.

Keza olayın öncesinde ve sonrasında Halilürrahman kaza idaresinin ve zaptiyesinin büyük bir hızla meseleye müdahale etmesi

²³ C.ADL, 1155, 1

²⁴ C.ADL1155/1

²⁵ İ.MVL, 492/22279/15

Osmanlı Devleti'nin merkezden oldukça uzak bir bölgede dahi güvenlik hususunda gösterdiği hassasiyetini tavizsiz sürdürdüğünün kanıtıdır.

Son olarak özellikle Âl-i Amr kabilesinin köye düzenlediği saldırı Kudüs'teki mutasarrıf değişikliği periyoduna denk getirilerek yeni mutasarrıfın henüz şehre ulaşmadığı bir dönemde böyle bir işe kalkışılması dikkat çekicidir.

Kaynakça

Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Cevdet Tasnifi Adliye Belgeleri

C.ADL: 1155, 1.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade Meclis-i Vala belgeleri

İ. MVL: 492, 22279, 1, 10, 15; 769/94-2,3.

Araştırma Eserler ve İnternet Kaynakları

Debbağ, Mustafa Murad. *Mevsuatü Biladuna Filistin*, 5, Beyrut 2002.

FAYDA, Mustafa. “ Kahtân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 24, (2001): 201-202.

Güneş, Hasan Hüseyin. XVI. “*Asırda Kudüs'te Meğâribe Mahallesi ve Cemaati*”, Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Hülagu, Orhan. “Osmanlının Son Döneminde Filisti'in İktisadi ve İctimai Durumuna Bakış” *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları Merkezi Dergisi(OTAM)*, 9, (1998): 503-537.

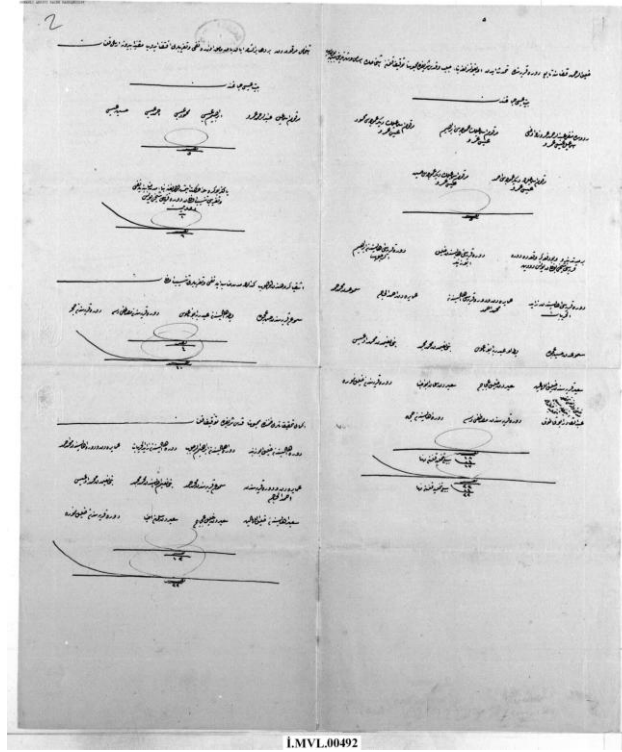
Karmon, Yehuda. “Changes in The Urban Geograpy of Hebron During The Nineteenth Centruy”, in *Studies on Palestine During Ottoman Period*, 70-86. ed. Moshe Maoz, Jerusalem 1975.

Reilly, James. "The Peasantry of Late Ottoman Palestine", *Journal of Paletine Studies*, 10/4, (Summer 1981): 82-97.

Singer, Amy. *Kadılar Kullar Kudüslü Köylüler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.

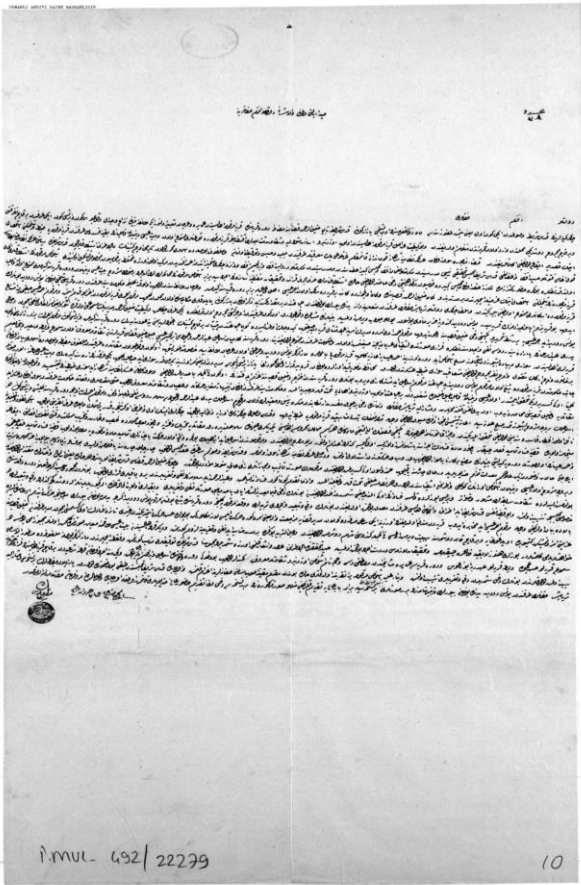
http://www.palestineremembered.com/GeoPoints/Dura_982/ar/index.html.

EK. 1

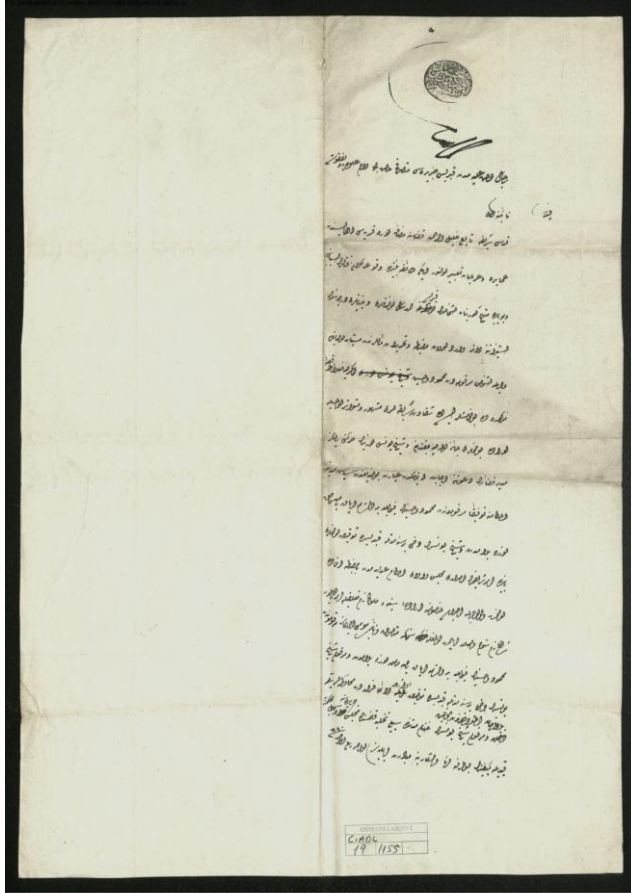
Dura Olayında Haklarında İşlem Yapılanların Listesi
 İ.MVL., 492, 22279,
 1 (1280/1863)

EK 2.

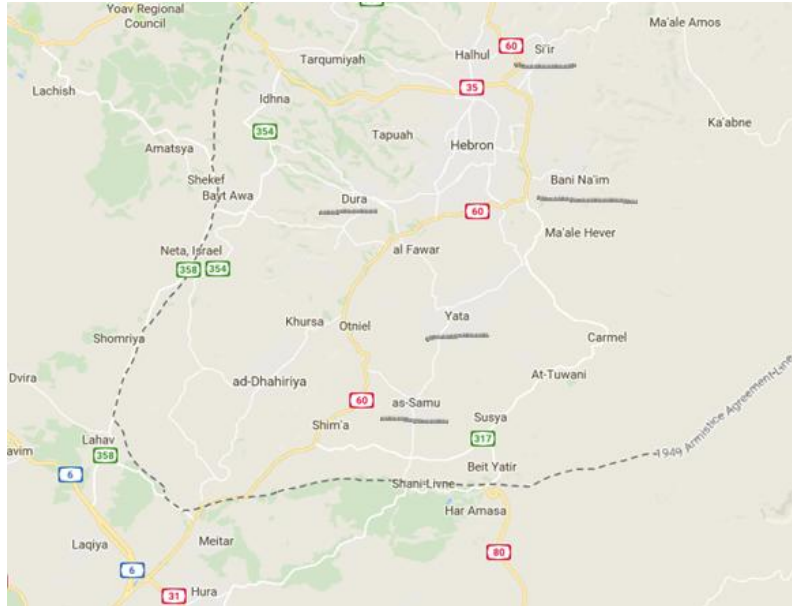
Kudüs Mutasarrıfının Raporu İ.MVL., 492, 22279, 10 (1280/1863)

EK 3.

Dura'dan Kıbrıs'a Sürülenlere Dair C.ADL, 1155, 1(1280/1863)

EK 4.

Olayın Geçtiği Bölge Haritası